

Våld i nära relationer

Riktlinjer vuxna

Socialnämnden
2014-12-04

Inledning

Vuxna personer som blivit utsatta för våld av eller utövat våld mot närstående är en viktig målgrupp i Region Gotlands arbete mot våld i nära relationer.

Våld och hot är vardag för många. Våld är handlingar riktade mot en annan person som smärтар, skadar, skrämmer, kränker, eller får personen att göra eller avstå från att göra någonting mot sin vilja.

Det är ett utbrett och allvarligt brott som ofta sker i det fördolda. Både kvinnor och män utsätts för våld av sina partners och andra familjemedlemmar. Det finns dock inte lika mycket kunskap om mäns utsatthet som om kvinnors.

Forskningen visar att det rör sig om olika typer av våld. Kvinnor utsätts oftare än män för grovt och upprepat relationsvåld.

Män som utsätts för våld i nära relationer uppger oftare att de har utsatts för psykiskt snarare än fysiskt våld.

Riktlinjerna ligger till grund för socialförvaltningens arbete med våld i nära relationer oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuella läggning eller ålder.

5 kap. 11 § SoL

”Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.”

Riktlinjernas målgrupp

Målgrupp för dessa riktlinjer är

- Vuxna som utsatts för våld i nära relationer
- Vuxna som utövat våld i nära relationer.

Riktlinjerna vänder sig till anställda inom socialtjänsten som i sitt arbete möter vuxna personer över 18 år som utsatts för våld av närstående eller utövat våld mot någon anhörig eller närstående.

Särskilt sårbara grupper

Socialstyrelsen har uppmärksammat följande grupper som särskilt sårbara;

- Äldre personer
- HBTQ personer
- Personer med funktionsnedsättning
- Personer med beroendeproblematik
- Personer med annan etnisk bakgrund och hedersrelaterad problematik

Definition av närstående

Riktlinjerna omfattar ”närstående” i enlighet med Socialstyrelsens definition som anges i samband med den s.k. brottsofferparagrafen 5 kap. § 11 SoL (Socialtjänstlagen).

Socialstyrelsen anger att utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte, är om det finns eller har funnits en nära och förtroendefull relation mellan den som utövat våldet och den som utsatts för brottet. Exempelvis omfattas makar, sambor och pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, mor- och farföräldrar, barn och barnbarn eller andra personer som personen har en nära och förtroendefull relation med. Även personal kan ha en förtroendefull och nära relation till personen/brukaren varför även personal kan omfattas av begreppet.

Bedömningen av vem som kan betraktas som närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet.

Lagstiftning och styrande dokument

Socialtjänstlagen 2001:453

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.

(SOSFS 2014:4)

Socialstyrelsens Handbok ”Våld”

Vägledande dokument från Socialstyrelsen

Regionala styrdokument

Definition om våld

Våld som utövas av närstående, i synnerhet en partner eller f.d. partner, har uppmärksammas som en särskild form av utsatthet. Denna utsatthet kännetecknas bl.a. av att våldsutövaren är en person som förväntas eller förväntades ha en nära och förtroendefull relation till personen. Våldet är ofta, eller riskerar att bli, upprepat och systematiskt. Till utsattheten hör också olika beroendeförhållanden, t.ex. om den våldsutsatta och våldsutövaren har barn tillsammans.

Begreppet ”våld” omfattar följande:

Fysiskt våld	T.ex. knuffa, hålla fast, släpa, slå, dra i håret, nypa, sparka, ta strygrepp, hota med vapen.
Psykiskt våld	T.ex. verbala kränkningar, kontroll av post och telefon, förnedring, isolering, utpressning, skambeläggande, beröva sömn, nedtryckande uttalanden, våld mot husdjur. Även latent våld, t.ex. hot om våld eller ständig rädsla för att våld ska uppstå.
Sexuellt våld	Våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, alternativt sexuella handlingar som den utsatte inte vågar säga nej till, räknas till sexuellt våld. Även att tvingas bevittna sexuella handlingar eller t.ex. pornografi räknas till sexuellt våld.
Materiellt våld	T.ex. förstöra ägodelar, slänga saker som personen tycker om.
Ekonomiskt våld	T.ex. stöld av pengar eller ägodelar, inte ha tillgång till egna pengar, inte ha insyn i den gemensamma ekonomin, tvingas skriva på papper/uppgä bankkoder, ekonomisk utpressning.
Försummelse	Gäller för äldre och personer med funktionsnedsättning. T.ex. medvetet felaktig mediciner, bristande hygien, lämna utan tillsyn, försvåra istället för att underlätta.

Den anställdes skyldigheter och ansvar

All personal inom socialtjänsten har ett ansvar för att arbeta mot våld i nära relationer. Det är en angelägen uppgift att tidigt upptäcka dessa personer och att erbjuda dem stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen för att förhindra fortsatt våld.

Personal har skyldighet att ha kunskap om och följa de rutiner som finns inom respektive enhet.

Alla som lever med våld ska erbjudas stöd och hjälp!

Bemötande

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet, 1 kap. 1 § SoL.

I ärenden som rör våld mot närstående är det därför viktigt att stödet inriktas på att frigöra och utveckla den våldsutsattas och våldsutövarens egna resurser genom att erbjuda stöd som bygger på respekt för den enskildes behov. Rädsla och känslor av skuld och skam kan göra det svårt för personen att vända sig till utomstående för att berätta om våldet. Den nära relationen är alltså en grundläggande omständighet för socialtjänsten att ta hänsyn till i arbetet med att ge stöd och hjälp.

Det är viktigt att den enskilda ges tillräckligt med tid och får bekräftelse på att det kan vara svårt att berätta allt på en gång. Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt och ödmjukhet samt att kunna skapa och upprätthålla en förtroendefull relation, att kunna bemöta en person i kris, hantera motstridiga intressen och konflikter samt att inte skuldbelägga.

I mötet med våldsutsatta personer är det värdefullt att känna till den s.k. normaliseringsprocessen. Modellen beskriver en process där våldet på olika sätt normaliseras. Det innebär att våldsutövaren gradvis krymper den våldsutsattas livs- och handlingsutrymme, personens relationer, åsikter och fritidsintressen. Kontroll och isolering är starka faktorer som bryter ner den utsattas självkänsla.

Normaliseringsprocessen har beskrivits utifrån att det är den manliga partnern som utövar våldet och en kvinna som utsätts, men samma mekanismer anses gälla även när en man utsätts för våld i nära relation.

Att bemöta våldsutövare kräver speciell kunskap om våldets mekanismer. Det är viktigt att synliggöra våldet för att det inte ska bagatelliseras och minimaliseras. Samtidigt är det också viktigt att inte skapa mer skuld- och skamkänslor eftersom dessa ofta står i vägen för motivationen till förändring.

Handläggning

Våld i nära relationer skiljer sig i flera avseenden från andra problem som kommer till socialtjänstens kännedom. När den våldsutsatta söker sig till socialtjänsten måste handläggare snabbt kunna göra en hot- och riskbedömning för att kunna ta ställning till om det finns ett omedelbart behov av skydd.

Socialtjänsten har ansvar för att utreda en våldsutsatt persons behov av stöd och hjälp oavsett om våldet är polisanmält eller inte.

Riskbedömningsinstrument

Forskning pekar på att strukturerade risk- och skyddsbedömningar är att rekommendera. Socialstyrelsen har tagit fram standardiserade bedömningsmetoder till stöd för socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor för att synliggöra våldet och göra riskbedömningar för fortsatt våld.

Insatser till stöd för den våldsutsatta

Att personer som utsatts för våld i nära relation upptäcks och får hjälp och stöd är en viktig insats för att bryta våldsprocessen. Kunskap och beredskap för att våga och kunna agera måste vara hög.

Vid bedömning av insatser ska hänsyn tas till risknivå, stöd- och behandlingsbehov. Därtill bör den våldsutsattas grad av motivation till förändring vägas.

I många fall vet inte personen vilka möjligheter till stöd och skydd som finns. Personen behöver därför information om vilka olika insatser som kan erbjudas. Syftet med insatsen är att våldet ska upphöra och att den ska bidra till att stärka den våldsutsatta.

Insatser till stöd för våldsutövaren

Att utöva våld i en nära relation är såväl ett straffrättsligt som ett socialt problem. Det är därför viktigt att erbjuda våldsutövande adekvat stöd och hjälp för att kunna förändra sitt beteende. Att erbjuda och ge insatser enligt 4 kap. 1 § SoL till den som utövar våld är en viktig del i det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer. Målet är att våld, kontroll och förtryck ska upphöra och istället ska våldsutövaren hitta alternativa handlingsätt.

Socialtjänsten ansvarar för att ta ett helhetsgrepp och se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver vid våld i nära relationer.

Kompetens inom socialtjänsten

3 kap. 3 § SoL

Socialtjänstens organisation ska säkerställa att personer som blir utsatta för våld i nära relationer uppmärksammas inom hela socialtjänsten och får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är angeläget att kompetens finns i hela organisationen, inte bara hos någon enstaka person eller funktion, samt att strukturer och funktioner är hållbara över tid.

All personal som arbetar inom socialtjänsten bör ha teoretiska kunskaper inom området våld eller andra övergrepp av eller mot närstående samt förmågan att praktiskt tillämpa dessa kunskaper.

Personalen bör ha teoretiska kunskaper för att initialt kunna göra en bedömning om det finns en omedelbar risk för att personen utsätts för våld eller hot om våld.

I särskilt komplicerade ärenden, t.ex. hedersrelaterat förtryck och våld eller personer med funktionsnedsättning, kan det behövas fördjupad bedömning som kräver stöd av personal med särskild kompetens inom området.

Samverkan

Intern

Av 3 kap. 3 § SoL följer att socialnämnden har ansvar för att organisera arbetet så att det främjar personalens arbete och användandet av metoder som bygger på den bästa tillgängliga kunskapen.

Ett ärende som handlar om våld i nära relationer kan aktualiseras inom socialtjänstens alla verksamhetsområden, t.ex. inom ekonomiskt bistånd, barn- och familj, äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning. Socialnämnden ansvarar för att det finns tydliga, skriftliga rutiner för hur intern samverkan inom socialförvaltningen ska ske för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare.

Extern

Våld i nära relationer är ett mångsidigt problem som kan kräva samverkan mellan myndigheter. Insatser från enbart socialtjänsten räcker oftast inte, utan flera aktörer, som t.ex. polisen och hälso- och sjukvården kan behöva engageras i arbetet mot våld i nära relationer.

Samverkan behöver vara strukturerad för att fungera både på övergripande nivå och i enskilda ärenden. Socialtjänsten har det övergripande ansvaret för att samverkan fungerar. Socialtjänsten, polisen och hälso- och sjukvården i egenskap av myndighetsutövare bör utgöra kärnan i samverkansarbetet.

En förutsättning för att samverkan mellan myndigheterna ska fungera är att det inom varje myndighet finns väl fungerande interna strukturer för arbetet med våld i nära relationer.

Socialtjänsten ska se till att det finns rutiner som tydliggör vem som har ansvaret för samarbetet kring den enskilde och för hur samarbetet ska gå till.

Sekretess enligt offentlighets och sekretesslagstiftningen

All personal som arbetar inom socialtjänsten har tystnadsplikt.

26 kap 1§, OSL

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Sekretess till skydd för enskild hindrar inte att en uppgift lämnas till en enskild eller en annan myndighet, om den enskilde samtycker till det (10 kap. 1 § OSL).

Dokumentation

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. (SOSFS 2014:5)

Anställda inom socialförvaltningen har skyldighet att dokumentera handläggning av ärenden och utförande av insatser.

Dokumentationen kan komma att bli bevis i en eventuell rättegång.

Polisanmälan

Om den våldsutsatta personen vill polisanmäla händelsen är det viktigt att ge det stöd som behövs för att genomföra anmälan.

Om det rör sig om ett grovt brott bör detta polisanmälas även om personen inte vill. Avdelningschef/handläggarchef ansvarar för att besluta om polisanmälan ska göras efter att ha konsulterat polis.

Lex Sarah

Om det inom socialtjänstens verksamheter uppstår allvarliga missförhållanden eller risk för missförhållanden ska det göras en anmälan till Inspektionen för vård och omsorg enligt för verksamheten gällande rutiner.

Stöd och hjälp i Socialförvaltningen – hit kan vi vända oss med frågor

Socialtjänsten

0498-26 88 19

Familjefrid

0498-26 33 13,

0498-26 34 01